

سیری در هنر ایران و دیگر سرزمین های اسلامی

(از قرن سوم تا یازدهم هجری)

بر اساس: نمایشگاه هنر اسلامی پاریس (۲۲ ژوئن تا ۳۰ اوت ۱۹۷۱)

(۳۱ تیرماه تا ۸ شهریور ۱۳۵۰)

(۵)

بررسی، ترجمه و نوشته: دکتر پرویز جواد
استاد باستان‌شناسی دانشگاه تهران

هنر کتاب (جلدسازی)

— در زمان پیروزی اعراب، جلد‌های چرمی در مصر نوشته‌های قبطی را میپوشانید. قدیمترین جلد‌های باقی‌مانده که به دوره بنی‌امیه میرسد دارای طول بسیار میباشد. در حالیکه اولین آثار نوشته و کتابهای اسلامی بوسیله جلد‌هایی با عرض زیاد پوشش میشد.

— اندازه و ابعاد زیاد جلد‌های اولیه اسلامی با نوشته‌های کوفی بزرگ که بطور معمول در خطوط طویل نوشته میشدند قابل توجیه است.

— مدت زمانی طولانی جلد کتابها، تزئینی جز خطوط نوشته و نقش‌های کنده شده بر روی جلد، چیز دیگری نداشتند. — تا اینکه در حدود قرن هشتم هجری نقش یک‌طرفی در وسط و یک‌چهارم آن در گوشه‌ها تزئین روی هر جلد را تکمیل میساخت.

— بتدریج تزئینات روی جلد تمامی سطح جلد را فرا گرفت. این تزئینات سرشار بود از طلاکاری. سرانجام در قرن دهم تزئینات روی جلد قسمت داخل جلد را نیز فرا گرفت.

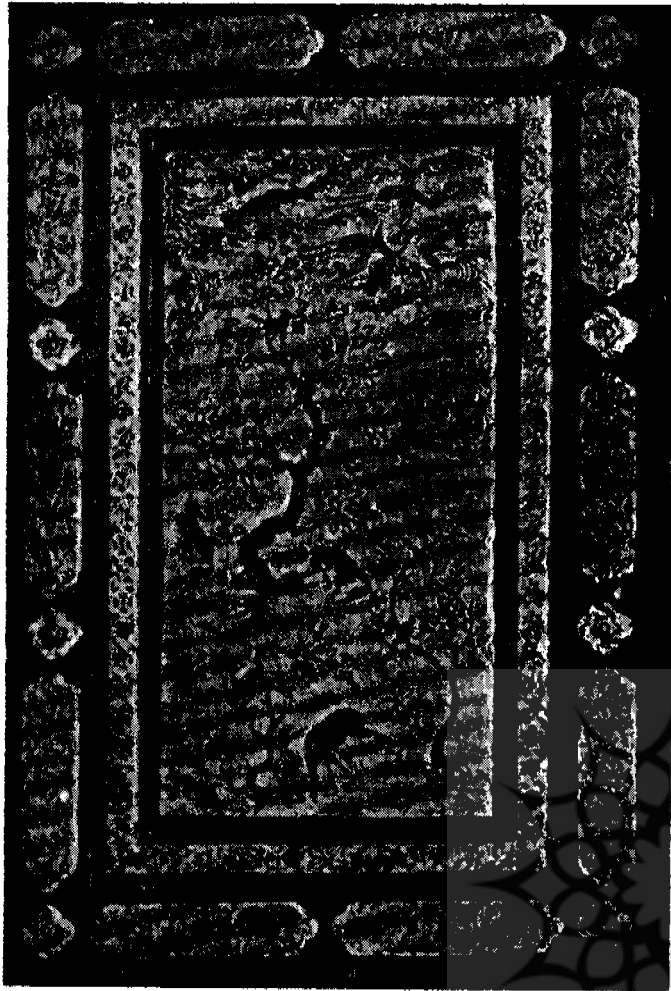
— در عهد تیموریان طرح‌های ظریف طلاکاری شده، در یک‌کادر قرار گرفت.

در عهد صفویه تکنیک جدیدی که برجسته‌نقاشی تزئینی متکی است، تجلی میکند. در این دوره جلد‌ها به شیوه چینی پوشش میشود. باینگونه که یک تزئین لاک‌کاری، و نقاشی شده با پوشش طلا یا بدون آن، در روی جلد انجام میشود. ولی در همین‌زمان همانقدر که کار نقاشی و تزئین روی جلد پیشرفت میکرد جنس جلد بدتر میشد.

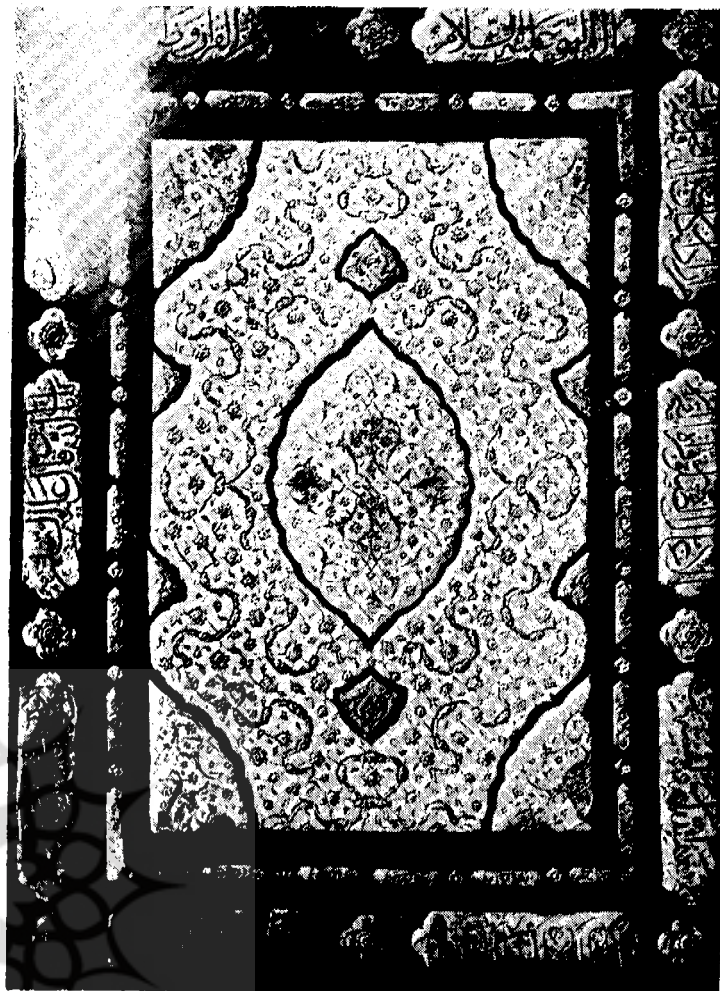
بسیاری از تکنیک‌های ایرانی از حدود قرن نهم و دهم

پشت جلد با نقش چند ضلعی - چرم فلز نشان - ساخته شده در مصر مربوط به قرنهای هشتم و نهم هجری. از مجموعه موزه هنرهای تزئینی پاریس

پشت جلد با نقش منظره - چرم نقش‌دار مطلاکاری - ساخته شده در ایران مربوط به قرن دهم هجری . از مجموعه موزه هنرهای تزئینی پاریس - منظره روی جلد به شیوه مکتب هرات اجرا شده است

پشت جلد قرآن - چرم نقش‌دار طلاکاری - ساخته شده در ایران مربوط به قرن دهم هجری . از مجموعه بخش اسلامی موزه لوور

اصل ، نفوذهای هلنیستی بطور نزدیک تحت تأثیر شدید نفوذ و طرز فکر ساسانی قرار داشته است .
- از دیوارنگارهای کهن آثار فراوانی باقی مانده است .

مدارك و آثار متعددی که بما امکان میدهد تا درباره هنر نقاشی و تصویرسازی اسلامی اظهار نظر کنیم ، طرحها و نقاشی‌هایی است که بصورت مینیاتور باقی مانده است . در این آثار موجودات زنده به میزان وسیعی طرح شده‌اند . گرایش مزبور توسط افراد قشری مذهبی مورد حمله قرار گرفت . - اولین شاهکارهای هنری مینیاتور اغلب دارای جنبه‌های علمی هستند و یا در زمینه‌های علمی طرح شده‌است مانند : رساله‌ها و کتابهای اطباء یونانی که به عربی ترجمه

توسط هنرمندان و صنعت کاران ایرانی که به ترکیه مهاجرت کرده بودند ، در ترکیه عثمانی و بعد در اروپا بکمال و با واسطه «ونیز» گسترش یافت .

مینیاتور

دربار برخی از حدیث‌ها و نه در قرآن با تصویرنگاری بدلیل آنکه با حاصل کار خداوند رقابت میشود ، مخالفت شده است . قبل از ظهور اسلام ، ایرانیها از کشیدن و تصویر نمودن صحنه‌های قهرمانی و صحنه‌های مربوط به شاهان و دربار آنها لذت میبردند .

- خلفای اموی و بعد عباسیان نیز ، قصرهای خود را با همان روحیه ایرانی با دیوار نگاره‌ها تزیین میکردند . در

شده‌اند - کتابهای فیزیک یا نجوم - آثار ادبی نیز همزمان آنها مصور شدند .

افسانه‌های اخلاقی هندی ، مانند «بیدپای» که معروفیت آن از هند گرفته تا تمامی خاور نزدیک و حتی اروپا مشهور است . همچنین يك اثر کاملاً عربی نیز دارای تصاویری از مینیاتور است . این اثر عبارتست از کتاب حریری مربوط به آغاز قرن ششم هجری که با قریحه خاصی به بیان حوادث زندگی پرتلاطم يك دوره گرد میبردازد . خواندن این کتاب موجب خوشحالی ولذت میشود .

- هنر مینیاتور در دوره سلجوقیان شکوفا میشود . نمونه آن يك داستان حماسی فارسی مربوط به قرن پنجم است . این کتاب در حدود سال ۱۲۰۰ میلادی رونویس و نقاشی میشود .

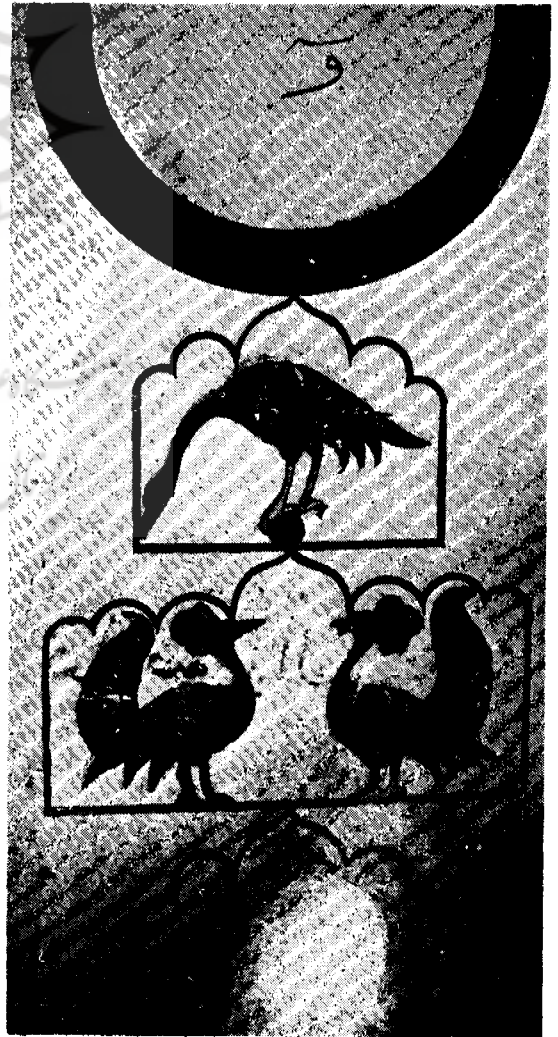
مینیاتور ، نقش رقاصك ساعت و طاوس - طراحی روی کاغذ - کشیده شده در سوریه یا مصر مربوط به سال ۷۵۵ هجری . از مجموعه بخش اسلامی موزه لوور - دراصل این برگ به کتابخانه ایاصوفیه قسطنطنیه تعلق داشته است

- در دربار عباسیان در حدود اواخر قرن ششم هنر مینیاتور تحول قابل توجهی مییابد .

- با مکتب بغداد است که اولین صحنه‌های خاص زندگی روزانه مردم و زندگی اجتماعی آنها طرح‌ریزی میشود . نوشته‌ها چیزی جز بهانه برای تجسم موضوعی که نقاش از آن خوشش آمده و خواسته است تا با آزادی تمام آنرا همراه با فانتزی معرفی کند نبود . این تصاویر همراه بود با زینت جزئیات طبیعی .

- هجوم مغول پیشرفت این هنر را از بین برد و بعد با نفوذ هنر چین باردیگر این هنر تجدیدگردید . در این عهد بیشتر کتابهای تاریخی هستند که دارای صحنه‌های مینیاتور میباشند . از قرن چهاردهم تا هفدهم در طول این مدت طولانی مواد مختلفی در اختیار هنرمندان گذارده شد ؛

مینیاتور ، صحنه بردن فرهاد به نزد شیرین - کشیده شده در ایران ، مربوط به اوایل قرن دهم هجری . از مجموعه بخش اسلامی موزه لوور - تصویر مزبور مربوط به کتاب خمسه امیر خسرو دهلوی است

مینیاتور، صحنه‌ای ازدو مرحله از زندگی يك شاهزاده - کشیده شده در ایران، مربوط به نیمه قرن دهم هجری. از مجموعه بخش اسلامی موزه لوور. در قسمت بالای تصویر، شاهزاده در حال دریافت عرضحال از یکی از افراد نشان داده شده است. در قسمت پائین تصویر او در حال تفریح و شکار شیر طرح شده است. شکل عمامه افراد معرف دوران شاه پهلوی است

مینیاتور، صحنه حکمرانی که در حلقه فرشتگان قرار دارد. کشیده شده در ایران، مربوط به نیمه قرن دهم هجری. از مجموعه بخش اسلامی موزه لوور - این تصویر شاهی را بر فراز يك تخت هشت گوش در وسط باغی پرگل نشان میدهد که در حضور فرشتگان فرامینی را به يك وزیر سپاهيوست صادر میکند. صحنه مربوط است به شخصیت افسانه‌ای ویرشکوه حضرت سلیمان

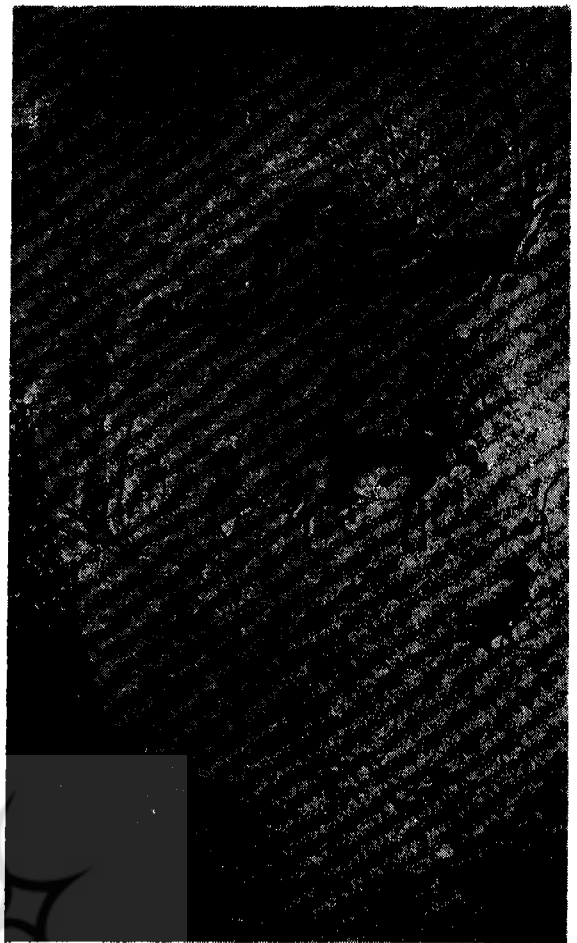
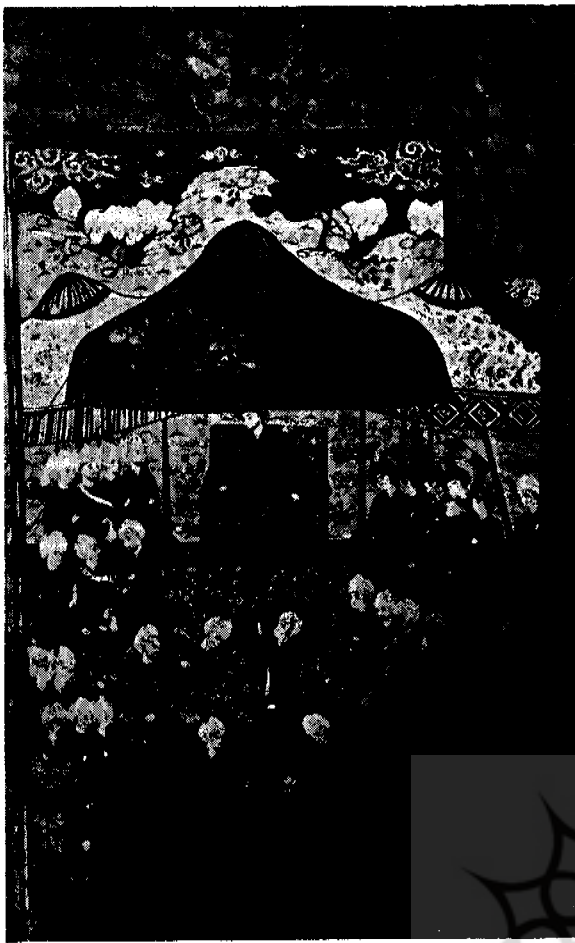
میکرد و يك دوره کوتاه شکوفائی را بخود دید. در این مدت ترکیب صحنه‌ها وجود نوعی علاقه به جنبه‌های تزیینی را نشان میدهد.

وبالاخره در شیراز بود که هنر مینیاتورسازی ایرانی اصالت خود را عرضه داشت. در آخر قرن هشتم مکتب شیراز به يك تکنیک موفق در امر طراحی و رنگرزی دست یافت.

در این تاریخ در مکتب شیراز اولین شکل مناظر و مرایا «پرسپکتیو» ظهور میکند. برای اینکار روی متن منظره در سطوح مختلف که بر روی هم قرار دارند و نه در روی يك خط، تصویر افراد مختلف اجراء شده است. در این هنگام هنر مینیاتور در دربار شاهزادگان تیموری شکوفا گردید. در قرن ۱۵ تعداد زیادی تصویر مربوط به شاهنامه

که از آنجمله است اشعار تاریخی ملی شاهنامه فردوسی. صحنه‌های مربوط به دربار که در آنها شاه با عظمت خاص بر روی تخت قرار دارد، از این پس چنان عرضه گردید که یادآور تصویرنگاری «ایکونوگرافی» شاهی دوره سلجوقیان بود.

در قرن هشتم، مرکز بزرگ هنر مینیاتور ایرانی در تبریز مستقر گشت. مشخصات مکتب تبریز عبارتست از ذوق مربوط به طرح افسانه‌ها بگونه طبیعت‌گرایی ظریف و جان‌دار، منظره پردازی در این مکتب اهمیتی بیش از پیش بدست آورد. در عهد مملوکها هنر نقاشی در عین حال که از طریق ایران تحت نفوذ هنر خاور دور قرار داشت، (بخصوص در مورد منظره) سنت‌های مربوط به مکتب بغداد را نیز دنبال

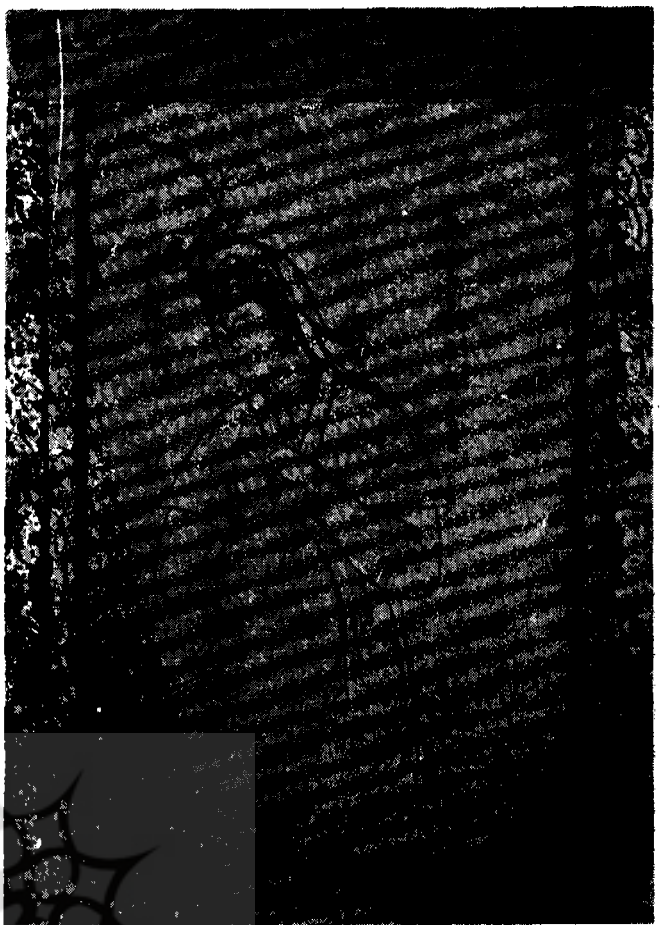
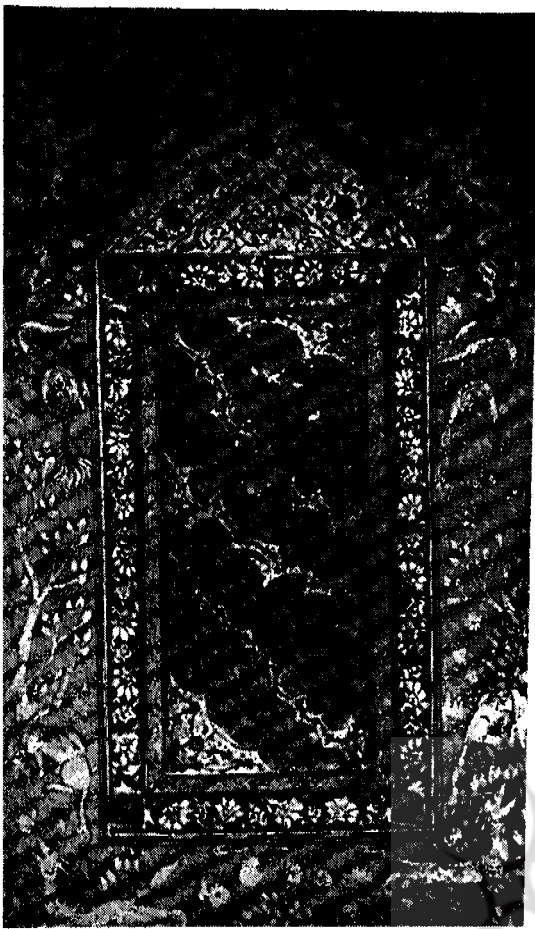

مینیاتور، صحنه‌ای از يك پذيرائی شاهانه - كشيده شده در ايران ، مربوط به قرن دهم هجري . از مجموعه بخش اسلامي موزه لوور - اين تصوير مربوط است به تزئين يك شاهنامه خطي . در وسط صحنه شاهزاده‌اي را مشاهده مي‌كنيم كه به شيوه شرقي بر روي تخت مطلا نشسته است و اطراف او را فرزندان و ملترميش گرفته‌اند و دسته جمعي به نواي موسيقي گوش مي‌دهند . در پشت صحنه پذيرائي ، منظره‌اي از طبيعت طرح شده است . رنگهاي بكاررفته در اين اثر روشن و شاد هستند ولي با اينحال درخشش آن از اولين آثار عهد تيموري كمتر است

مینیاتور، صحنه‌ای از زندگی روستائی - كشيده شده در ايران ، مربوط به سال ۹۸۶ هجري . از مجموعه بخش اسلامي موزه لوور - در پائين صحنه اسم نقاش بنام (محمدي) و سال طراحي اثر مشخص شده است . اين طرح ظريف را با توجه به خصوصيت كار آن بايد به بزرگ‌ترين هنرمند نقاش پايان عهد شاه طهماسب نسبت داد . محمدي كه پدرش بايد سلطان محمدي بوده باشد ، در عهد شاه اسماعيل معروفيت بسزائي در هنر نقاشي كسب مي‌كند . او در بين سالهاي ۲۷ - ۱۵۲۶ ميلادي در هرات متولد ميشود . او استاد خط ، طراح ، نقاش و عضو فرهنگستان تبريز بوده و در كار كشيدن تك چهره ، نقاشي و طراحي مهارت بسزائي داشته و از بزرگان اين فن بوده است

مینیاتور شگفتگی خاصی را در هرات بدست آورد . این دوره تحت تأثیر و نفوذ شدید يك استاد بزرگ كه ادراكهاي قديمي را درهم ريخت قرار داشت . اين استاد بهزاد بود كه در سال ۱۴۴۰ متولد گرديد . رنگاميزي ظريف (نوا نسه) و خطوط و طرحهاي بي نهايت نرم و با حالت او ، طبيعت گرائي چهره‌هاي او را ارزش مي بخشد . درسبك او همچنين بايد از تركيبات سراپا زنده اش ياد كرد . اين هنرمند سبك عهد تيموري را به نقاشي دوره صفوي انتقال داد .

تهيه گرديد و اين تصاویر با آنچه كه از روی اشعار سعدی - نظامی و جامی كشيده ميشد چشم و هم چشمی مي‌كرد . شيوه خاص تيموري در دو مرحله تحول يافت : اولين مرحله آن كمی بعد از مرگ تيمور آغاز گرديد و مركز آن هرات بود . درسبك هرات منظره جائي اساسی را اشغال كرده است . سبك مزبور از ظرافت ، جنبش مشاهده و توازن لازم برخوردار است و ظرافتي چشم گير را عرضه مي‌دارد . - بعد از حوادث و اغتشاشهاي اواسط قرن نهم ،

ترئینات يك صفحه نوشته - كشيده شده در ایران ، مربوط به اوایل قرن یازدهم هجری . از مجموعه بخش اسلامی موزه لوور . نوشته‌های صفحه به خط نستعلیق انجام شده وحاشیه صفحه را ترئیناتی مرکب از نقش حیوانات قرار گرفته است . خط نستعلیق این صفحه معرف یکی از جالبترین نمونه‌های این شیوه خط است که توسط «میرعلی تبریزی» بنیاد گذارده شده است

طراحی ، يك چهره يك شاهزاده - كشيده شده در ایران ، مربوط به قرن دهم هجری . از مجموعه بخش اسلامی موزه لوور - در این اثر تصویر نشسته شاهزاده به گونه سه ربعی نموده شده است . حالت نشستن شاهزاده ، طرح لباس ، نحوه آرایش سر و ظرافت خاصی که در صورت سازی آن بکار رفته است ، این اثر را به اثر قدیمتر دیگری که در (Fogg Art Museum) در آمریکا قرار دارد شبیه میسازد . نحوه طراحی خطوط در این تصویر آنرا به آثار «آقا رضا» بزرگترین طراح آغاز دوران سلطنت شاه عباس کبیر شبیه میسازد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
تاریخ و تمدن اسلامی

طراحی ، صحن حمله شیر بر گاو . كشيده شده در ایران ، مربوط به اوایل قرن یازدهم هجری . از مجموعه بخش اسلامی موزه لوور . صحنه حمله شیر بر گاو از موضوعهای بسیار کهن مشرق زمین و ایران است . از حدود قرن هفتم هجری بر اساس افسانه‌های کلیله و دمنه این صحنه‌ها به کرات در کتابهای مختلف كشيده شده است

بعد از تصرف هرات بوسیله ازبکها ، در سال ۱۵۱۰ ، نقاشان تیموری گروهی به تبریز نخستین پایتخت صفویان و گروهی دیگر به بخارا پایتخت ازبکها برده شدند . چنانکه بخارا در قرن دهم وارث اصلی سبک هرات گشت و عظمت آنرا حفظ نمود .

— دوران درخشان حکومت حکمرانان صفوی دوران باعظمتی را بر روی هنر مینیاتور گشود . بعد از انتقال پایتخت به قزوین ، علاقه به معرفی موضوعات طبیعی و حقیقی و صحنه‌های مربوط به زندگی درباری تزیینات و در سومین پایتخت که اصفهان باشد از سر گرفته شد .

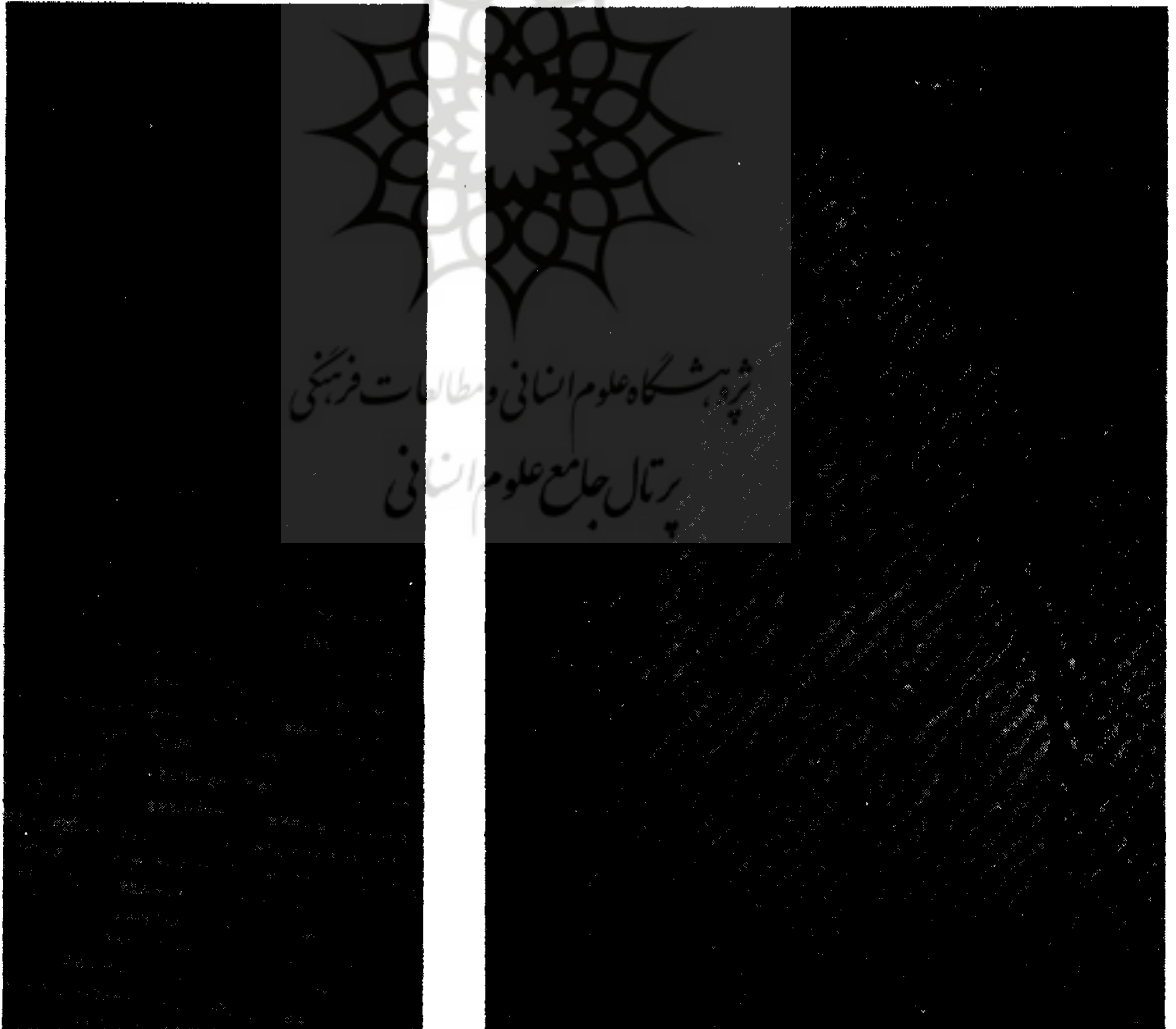
— در زمان شاه عباس بزرگ اصفهان مرکز سیاست و پایتخت هنری ایران گردید . در این دوره نقاشی ایرانی‌جای صحنه‌پردازی‌های بزرگ مربوط به شاهنامه را به موضوعات

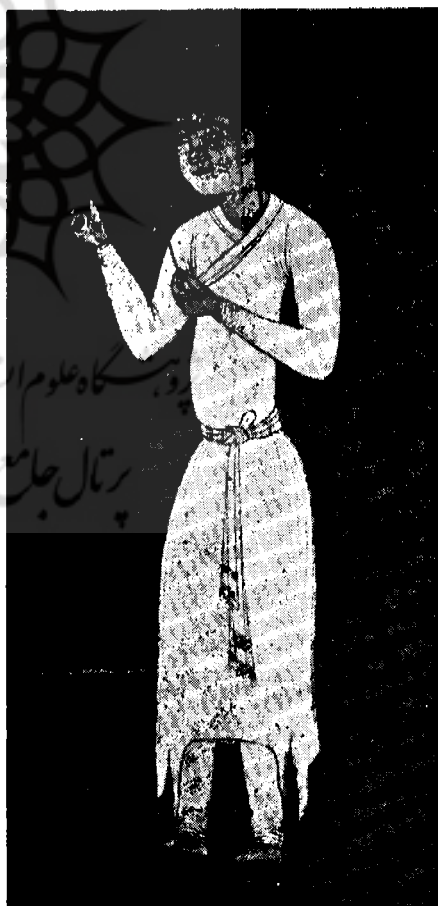
خودمانی‌تر داد . در این دوره نقاشی به معرفی صحنه‌های خصوصی‌تر و تک‌چهره پرداخت که از جمله تصاویر جوانانی با لباسهای پر زرق و برق در باغهای انبوه را میتوان یاد کرد . در پرداخت ظریف صحنه‌های درباری ، کوشکی را در یک ترتیب و نظم زینتی با ابرهائی به شیوه چینی بر فراز آن بعنوان چهارچوب نیز بکار برده‌اند و زینت جزئیات ، به گونه‌ای هنرمندانه بکمک معجزه در رنگها در کنار یکدیگر قرار داده شده است .

بزرگترین هنرمند این دوران رضای عباسی است که از حدود ۱۶۱۵ سبک خاص خود را عرضه میدارد . طرحها و تک‌چهره‌های او دارای کیفیتی غیرقابل مقایسه است .

رضا عباسی با تکمیل هنر مینیاتور مکتب قزوین ، در

طراحی آب طلا و آب رنگ‌کاری - تصویر یک دختر جوان - کشیده شده در ایران ، مربوط به اواسط قرن یازدهم هجری . از مجموعه بخش اسلامی موزه لوور . این دو تصویر به همراه یک تصویر دیگر دارای امضاء «محمدعلی» است . محمدعلی به همراهی محمد قاسم و محمد یوسف ، از جمله هنرمندانی هستند که در مکتب هنرمند بزرگ رضا عباسی تربیت یافته‌اند

بخود جلب ساخته بود. در این تصویر که سرشار از ظرافت و نرمش است نفوذ رضا عباسی بخوبی مشهود است

چپ: تصویر مرد جوانی برنگ سفید - کشیده شده در هند، مربوط به قرن دهم هجری. از مجموعه مینیاتورهای هندی موزه گیومه در پاریس. لباسی که برتن این جوان است معرف لباسهای خاص دوران سلطنت اکبرشاه است. در این تصویر چهره جوان بصورت سه ربعی، بدن او تمام رخ و باها نیمرخ طرح شده است. دستار او برنگ سبز و جقه آن سیاه رنگ است که شاید این هر دو نشانه تعلق او به جامعه اشرافیت هند باشد. طرز کار در این تصویر معرف نحوه دید ایرانی است، زیرا که چهره پردازی سبک کلاسیک مغولی به گونه دیگر است و در آن، چهره و باها بگونه نیمرخ و قسمت بالای بدن سه ربعی نشان داده شده است

صفحه مقابل بالا: مهمانی در شکارگاه - کشیده شده در ایران، مربوط به اواخر قرن یازدهم هجری. از مجموعه بخش اسلامی موزه لوور. باید گفت که نفوذ هنر نقاشی اروپا در مینیاتور ایرانی از آغاز سلطنت شاه عباس بزرگ قابل درک است ولی نفوذ عمده هنر نقاشی اروپا در مینیاتور ایرانی را باید مربوط به زمان بازگشت «محمد زمان» از سفر ایتالیا دانست. در این تصویر نفوذ هنر غربی با طرح نمای دوقصر در دو گوشه بالا و حالت خاص افراد قابل تشخیص است. در این تصویر دو صحنه شکار و استراحت در کنار هم نموده شده است

بائین، راست: طراحی و رنگ آمیزی - تصویری از آزاده سوار بر شتر و در حال نواختن چنگ - کشیده شده در ایران، مربوط به نیمه قرن یازدهم هجری. از مجموعه بخش اسلامی موزه لوور. بنا بر آنچه که در افسانه‌ها آمده است، زیبایی و جاذبه خاص این زن و ظرافت و لطیفی که در آهنگ موسیقی او وجود داشته است، توجه شدید بهرام گور پادشاه ساسانی را

طراحی سیاه قلم با رنگ آمیزی سرخ رنگ، تصویر اسب و مهتر آن - کشیده شده در هند، مربوط به اواخر قرن دهم هجری. از مجموعه مینیاتورهای موزه گیومه پاریس. سر اسب نسبت به بدن او کوچک و ظریف طرح شده است. تصویر مهتر در این اثر او را در عین فعالیت نشان می‌دهد

با توجه به جنبه خاص داستانی و افسانه‌پردازی شدید آن از نقاشی دوره صفوی متمایز می‌باشد . در هند اسلامی نیز با درخشش خاصی در زمینه هنر مینیاتور که سخت مورد توجه شاهان سلسله مغول بزرگ بود، فعالیت می‌شد . اولین آثار مینیاتور هندی به گونه‌ای چشم‌گیر معرف نفوذ هنر مینیاتور ایرانی است . یکی از منابع عمده این نفوذ مربوط است به کشش و جذبه‌ایکه امپراطور هند همایون ، در موقع تبعید خود در ایران نسبت به مینیاتور دوره صفویه احساس می‌کرد .

امپراطور همایون در بازگشت تعداد فراوانی از نقاشان معروف مانند میرسیدعلی تبریزی و عبدالصمد را با خود با آنجا

تمامی آن قرن با استعدادی خاص و دقت لازم ، به طرح خطوط چهره ، لباس و آرایش شخصیت‌های ظریف و خوش قیافه دربار صفوی پرداخت . از سوی دیگر ذوق و علاقه خاص شاهان عثمانی را به نقاشی درس‌زمین ترکیه همسایه ایران و همزمان با دوره صفویه نمیتوان ندیده گرفت .

پادشاهان عثمانی میکوشیدند تا طراحان و استادان نقاش ایرانی را به قسطنطنیه جلب سازند . همچنین آنها بدون آنکه از امر تشویق هنرمندان محلی غفلت ورزند ، به دعوت نقاشان اروپائی نیز اقدام کردند . بیشتر چنین می‌پندارند که نقاشی عهد عثمانی چیزی جز يك تقلید ضعیف از نقاشی و هنر ایرانی دوره صفویه نیست با اینحال مینیاتور عهد عثمانی

آبرنگ ، تصویر خواجه ابوالحسن - کشیده شده در هند ، مربوط به قرن یازدهم هجری . از مجموعه مینیاتورهای هندی موزه گیومه پاریس . در زیر آن چنین نوشته شده : شبیه خواجه ابوالحسن درست اخلاص عمل هاشم . این تصویر بخوبی معرف نحوه چهره‌پردازی‌های خاص عهد شاه جهان است

تصویر امپراتور جهانگیر در حالیکه تصویر پدرش امپراتور اکبر را بدست دارد - کشیده شده در هند ، مربوط به اوایل قرن یازدهم هجری . از مجموعه مینیاتورهای موزه گیومه پاریس

صحنه تسلیم شدن قندهار در برابر سعیدخان سردار شاه جهان - کشیده شده در هند ، مربوط به قرن یازدهم هجری . از مجموعه مینیاتورهای هندی موزه گیومه پاریس . E. Blochet این تصویر را صحنه تسلیم شدن قندهار در برابر سپاه شاه جهان بسرداری سعیدخان میداند . از نکات جالب این تصویر وجود دونوع پرسپکتیو ارتفاعی و هوایی آنست . در وسط صحنه ، نیروی فاتح را می بینیم که سواره بسوی نمایندگان نیروی مغلوب پیش می رود و نمایندگان سپاه مغلوب با پای پیاده در حال نزار کلید شهر را تقدیم میدارد . تصویر هوایی شهر که در بالای اثر طرح شده ، برای شناسائی چگونگی شکل شهر ، حصار و محله های مسکونی آن دارای ارزش بسیار است

(۱۶۵۸ - ۱۶۲۸) حامی دیگر هنر در هند ، بر روی آن تکیه گردید و این شیوه موفقیت بیشتری یافت .

در کنار ایجاد تک چهره های ارزنده و جالب ، به شیوه خاص شخصیت ها ، مینیاتورسازان علاقه خاصی به طرح صحنه های مجلل مربوط به دربار دهلی نشان دادند . در قرن هیجدهم حمایت شاهانه از نقاشان سرعت از بین می رود . نتیجه آنکه نخست نوعی زوال در آثار هنری پدیدار میگردد که بعدها تحت تأثیر و فشار سایر عوامل این زوال بیشتر ظاهر و تأکید میشود . با وجود این آثار مینیاتور قرن هیجدهم با یک پدیده نو مشخص می باشد . پدیده مزبور عبارتست از عرضه داشتن تعداد فراوانی از صحنه های زنده زندگی دوستانه که هنرمند در آنهادست کم به گونه غیر منتظره ای (در کشور های اسلامی) ، بر روی زن و شیوه آرایش او تکیه نموده به این ترتیب به زنده ساختن مجدد سنت کهن هندی در زمینه عرضه داشت صحنه های مربوط به لذایذ شهوانی پرداخته است .

برد و حتی یکی از هنرمندان معروف به پسرش درس نقاشی داد . اکبر نیز مانند پدرش با پایه گذاری کارگاهی که هر هفته آنرا بازدید میکرد به پیشبرد این هنر کمک کرد . با اینهمه سنت های بومی نقاشی بخصوص آنچه که در هند جنوبی وجود داشت ادامه حیات یافت .

مینیاتور هند از زمان حامی و پشتیبان بزرگ هند یعنی جهانگیر مرحله آزاد گشتن از قید و نفوذ خارجی را بدون آنکه گرایش به هنر و شیوه ایرانی بطور کامل از میان برود ، آغاز کرد .

ولی با پیروی از سلیقه شاهزاده سبب گردید تا عرضه داشت صحنه های مربوط به جنبه های داستانی کمتر گردد و در عوض به طرح صحنه های مربوط به زندگی روزانه پرداخته شود . در نتیجه موجبات بررسی مربوط به طبیعت پیرامون و گیاهان و حیوانات فراهم آمد . هنر تک چهره سازی در این عهد جنبه عمومیت پیدا کرد و در زمان شاه جهان